

**ХІХ МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

ВИПУСК 19

30 листопада 2016 р.

м. Переяслав-Хмельницький

ЮРИДИЧНІ НАУКИ / ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

УДК 343.21

Вікторія Шпілярович
(Івано-Франківськ, Україна)

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ
У СФЕРІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ

У статті аналізуються зміст, цілі, завдання та джерела кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки, зокрема, особлива увага приділяється рішенням Європейського суду з прав людини. Як висновок, автором виокремлюються риси, якими наділена сучасна кримінально-правова політика у сфері застосування заходів безпеки.

Ключові слова: кримінально-правова політика у сфері застосування заходів безпеки, заходи безпеки, Європейський суд з прав людини, примусові заходи медичного характеру, примусове лікування.

The article examines the definition of criminal legal policy in the sphere of applying security measures as part of the criminal legal policy of Ukraine and ways of its improvement. In particular, the author draws attention to the content side (the subject) of criminal legal policy in the sphere of implementation of security measures, which is defined by the tasks, which are standing towards it. In its turn, the tasks of examined side of penal policy in the sphere of applying of security measures, defined by the goals assigned to it, which can be divided into material and legal.

Key words: criminal legal policy of Ukraine, penal policy in the field of security measures, security measures, the European Court of Human Rights, compulsory medical measures, compulsory treatment.

Державна політика у сфері протидії злочинності складається зі стратегічних напрямів (підсистем), характерні риси яких визначаються особливостями предмету, завдань та методів досягнення необхідних для суспільства результатів. Зокрема, одним із таких напрямів (підсистем) є кримінально-правова політика України, яка являє собою системоутворюючий елемент політики у сфері протидії злочинності, що розробляє стратегію і тактику, формує основні завдання, принципи, напрями і цілі кримінально-правового впливу на злочинність та засоби їх досягнення [1, с. 31].

Невід'ємною складовою кримінально-правової політики України є кримінально-правова політика у сфері застосування заходів безпеки.

Заходи безпеки – це різновид заходів кримінально-правового характеру, передбачених КК України, які від імені держави за мотивованим рішенням суду застосовуються до особи, яка перебуває у «небезпечному стані», з метою запобігання повторному вчиненню нею суспільно небезпечного діяння, яке підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України [2, с. 4, 8, 12].

Змістовну сторону (предмет) кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки утворюють такі її складові:

- 1) визначення кола заходів кримінально-правового характеру, які належать до, так званих, заходів безпеки;
- 2) діяльність судових органів щодо застосування заходів безпеки та з'ясування ефективності реалізації цього інституту на практиці.

Зміст кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки визначається тими завданнями, які стоять перед нею. У свою чергу її завдання обумовлюються цілями, які вона переслідує, що умовно можуть бути диференційовані на матеріальні та юридичні.

Матеріальні цілі торкаються суспільних відносин у не правовій сфері і можуть мати економічний, ідеологічний та інший характер. Можливі й різноманітні їх комбінації.

Що стосується юридичних цілей кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки, то їх система може бути структурована таким чином:

а) застосування заходів безпеки, до осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, та перебувають у, так званому, «небезпечному стані»;

б) запобігання злочинності (спеціальна превенція) на підставі здійснення максимального впливу на осіб, які перебувають у зазначеному вище стані.

Отже, завдання кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки стосуються таких сфер:

1) сфери визначення кола кримінально-правових заходів безпеки (пеналізація, депеналізація);

2) сфери запобігання злочинам (зокрема, забезпечення реалізації спеціальної превенції) методами кримінально-правового впливу шляхом застосування заходів безпеки до осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, та перебувають у, так званому, «небезпечному стані».

Саме запобігання злочинам є одним із найважливіших завдань, що стоїть перед кримінально-правовою політикою України в цілому, яка перспективно спрямована на зменшення рівня злочинності в суспільстві.

У своїй сукупності рівень досягнення поставлених перед кримінально-правовою політикою у сфері застосування заходів безпеки завдань і характеристика тих конкретних цілей, які зафіксовані при її розробці та прийнятті, визначають її ефективність.

Беручи за основу розроблену у науці диференціацію суб'єктів та учасників кримінально-правової політики, можна окремо виділити учасників кримінально-правової політики, маючи на увазі, що суб'єкти, визначені у науці, залишаються незмінними. До кола учасників цього напрямку кримінально-правової політики належать: суди загальної юрисдикції як єдиний орган уповноважений на прийняття рішення про застосування того чи іншого заходу безпеки; особи, до яких відповідні заходи ними можуть бути застосовані, та інші учасники, які забезпечують реалізацію досліджуваних заходів на практиці (ті, які безпосередньо забезпечують своєчасне і належне застосування кримінально-правових заходів безпеки з метою виконання судового рішення (кримінально-виконавча інспекція, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, педагогічний або трудовий колектив, родичі, опікуни, окремі громадяни тощо); ті, які здійснюють нагляд і контроль над останніми (органи прокуратури, які відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 2 закону України "Про прокуратуру" від 10 жовтня 2014 року № 1697-VII здійснюють нагляд за додержанням законів при застосуванні кримінально-правових заходів безпеки [3, п. 4 ч. 1 ст. 2]; органи державної виконавчої влади, які здійснюють відомчий контроль за недопущенням порушення суб'єктами застосування заходів безпеки прав осіб, до яких відповідні заходи застосовуються)).

Розгляд питання про джерела кримінально-правової політики як взагалі, так і стосовно її напрямку, що аналізується, дає підстави звернутися до визначення ще одного джерела, яке досі не було проаналізовано у науці.

Мова йде про рішення Європейського суду з прав людини. Як відомо, вони являють собою акти офіційного тлумачення положень Конвенції про захист прав і основних свобод людини. У ч. 1 ст. 32 Конвенції безпосередньо зазначається, що юрисдикція Суду поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції та протоколів до неї, подані йому на розгляд відповідно до статей 33, 34 і 47 [4, ч. 1 ст. 32]. Це означає, що інтерпретація Конвенції про захист прав і основних свобод людини, яка міститься у рішеннях Європейського суду з прав людини, є формально обов'язковою для юрисдикційної

діяльності національних (українських) судів, оскільки лише він має право здійснювати її офіційне тлумачення.

Сфера застосування практики Європейського суду з прав людини визначається його основними цілями. Як впливає із назви та преамбули закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV, основними цілями Суду є [5]:

а) забезпечення виконання рішення Європейського суду з прав людини у справах проти України;

б) впровадження в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини.

Однак слід зауважити, що не всі рішення Європейського суду з прав людини виступають джерелами кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки. Мова йде лише про ті, які винесені Судом за результатами розгляду справ, у яких стороною є Україна. Зокрема, серед винесених Європейським судом з прав людини рішень до джерел кримінально-правової політики у сфері застосування заходів безпеки належать:

1) щодо реалізації інституту примусових заходів медичного характеру (рішення Європейського суду з прав людини від 8 листопада 2005 року у справі «Горшков проти України» [6], рішення Європейського суду з прав людини від 6 вересня 2007 року у справі «Кочерук проти України» [7]);

2) щодо реалізації інституту примусового лікування (рішення Європейського суду з прав людини від 28 березня 2006 року у справі «Мельник проти України» [8], рішення Європейського суду з прав людини від 25 жовтня 2007 року у справі «Яковенко проти України» [9]) та низка інших.

Таким чином, підсумовуючи вище викладене, слід підкреслити, що сучасна кримінально-правова політика у сфері застосування заходів безпеки характеризується наступними рисами:

а) гуманізацією інституту заходів безпеки і практики його застосування;

б) демократизацією заходів безпеки як різновиду заходів кримінально-правового характеру, спрямованих на протидію злочинності;

в) забезпеченням законності і соціальної справедливості при реалізації інституту заходів безпеки;

г) утвердженням судової влади, підвищенням незалежності, авторитету й ролі судів як єдиного органу, уповноваженого на прийняття рішення про застосування того чи іншого заходу безпеки;

г) використанням загальнолюдських цінностей, досягнень світової цивілізації у кримінальному судочинстві при застосуванні заходів безпеки.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Борисов В. І., Фріс П. Л. Поняття кримінально-правової політики / В. І. Борисов, П. Л. Фріс // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. – № 1 (1). – С. 15–31.

2. Шпіляревич В. В. Кримінально-правові заходи безпеки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право / В. В. Шпіляревич. – Львів, 2015. – 20 с.

3. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – С. 54, стаття 12.

4. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 13. – 2006. – № 32. – С. 270.

5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – стор. 1114, стаття 260.

6. Рішення Європейського суду з прав людини від 8 листопада 2005 р. у справі «Горшков проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_090.

7. Рішення Європейського суду з прав людини від 6 вересня 2007 р. у справі «Кочерук проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_839.

8. Рішення Європейського суду з прав людини від 28 березня 2006 р. у справі «Мельник проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_037.

9. Рішення Європейського суду з прав людини від 25 жовтня 2007 р. у справі «Яковенко проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_438.